

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากสมมุติฐานของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ว่า “ปัจจุบันประเทศได้ลงนามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพไปแล้วและมีแนวโน้มที่จะให้สัตยาบันในอนาคต ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้ยืนยันถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรมแต่ขณะเดียวกันก็กำหนดให้รัฐสมาชิกกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงที่เอื้ออำนวยต่อประเทศภาคีอื่นใกการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทำให้ประเทศไทยอาจต้องสูญเสียทรัพยากรพันธุกรรม เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศไทยในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอและขาดเอกภาพตลอดจนขาดสภาพบังคับที่เหมาะสมและขาดองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ดังนั้นประเทศไทยต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ”

ผลจากศึกษาวิจัยพบว่าสมมุติฐานที่ตั้งขึ้นนี้มีความถูกต้อง เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของรัฐภาคีอื่นซึ่งเกิดขึ้นจากพันธกรณีในการสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยแก่ภาคีอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ แล้ว จะพบได้ว่าหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพแล้วประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีก็จะต้องทำการสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยแก่ภาคีอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม อย่างไรก็ตามอนุสัญญาฯ จะกำหนดให้รัฐภาคีอื่นจะมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในประเทศไทยก็ตาม แต่ตามอนุสัญญาฯ ก็ได้กำหนดให้ประเทศไทยในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม มีอำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งหมายความว่าประเทศไทยมีอำนาจในการพิจารณาและควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมภายในดินแดนของตนได้อย่างเต็มที่ และนอกจากนี้อนุสัญญาฯ ยังได้กำหนดสิทธิอธิปไตยของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งหมายความว่าประเทศไทยมีสิทธิที่จะกำหนดเงื่อนไขในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามที่อนุสัญญาฯ กำหนดไว้ด้วย

จากสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของรัฐภาคีอื่น อำนาจอธิปไตยในการควบคุม การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและสิทธิอธิปไตยของประเทศไทยในฐานะประเทศเจ้าของ ทรัพยากรพันธุกรรม เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบสถานภาพของประเทศแล้ว จะพบได้ว่า ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตาม อนุสัญญาฯ ทั้งในระดับหลักการหรือกฎหมายและระดับองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการ ควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

ประการแรกคือ กฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ยังไม่มีความพร้อมเพราะไม่สามารถทำ ให้ประเทศไทยในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมบังคับใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการ เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเหตุผลดังนี้คือ

กฎหมายไทยที่มีอยู่มีข้อจำกัดคือ กฎหมายที่คุ้มครองทรัพยากรชีวภาพตามอาณาเขตก็ จะคุ้มครองเฉพาะทรัพยากรชีวภาพที่อยู่ในอาณาเขตนั่นเท่านั้น ทรัพยากรใดที่อยู่นอกอาณาเขตที่ กฎหมายกำหนดก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองส่วนกฎหมายที่คุ้มครองทรัพยากรชีวภาพตามประเภท และชนิดที่กฎหมายกำหนดนั้นก็คุ้มครองเฉพาะทรัพยากรชีวภาพประเภทที่กฎหมายกำหนด เท่านั้น ทรัพยากรชีวภาพใดไม่ได้มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทรัพยากรชีวภาพนั้นก็จะได้ รับการคุ้มครอง

กฎหมายที่คุ้มครองจุลชีพนั้นมีเพียงฉบับเดียวคือ พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 ซึ่งคุ้มครองเฉพาะเชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคในคนและสัตว์เท่านั้น ดังนั้นจุลชีพที่มีคุณค่า ทางเศรษฐกิจอื่นๆ นอกจากจุลชีพตามกฎหมายฉบับนี้ก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับ ใดๆ เลย

กฎหมายของประเทศไทยที่มีผลบังคับใช้อยู่ไม่ได้มีจุดประสงค์ในการคุ้มครองและควบคุม การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพตามอนุสัญญาฯ โดยตรงแต่เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ นอกจากนี้กฎหมายแต่ละฉบับก็มีจุด ประสงค์ที่แตกต่างกันออกไปทำให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพนั้นไม่เกี่ยว หนุนหรือเกี่ยวข้องกัน ทำให้กฎหมายเหล่านั้นขาดความเป็นเอกภาพ

ประการที่สองคือ ในประเด็นการการบังคับใช้สิทธิปอติโดยในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ นั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยที่มีผลบังคับใช้อยู่นั้นยังไม่สามารถที่จะทำให้ประเทศไทยบังคับตามสิทธิอธิปไตยได้อย่างครบถ้วนตามอนุสัญญาฯ ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้แก่

1. สิทธิในการกำหนดให้การตกลงอยู่ภายใต้การตกลงร่วมกัน
2. สิทธิในการให้ความเห็นชอบล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม
3. สิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งมีอยู่ 5 ประการคือ

3.1) สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งประเทศเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมจัดหาให้และหากเป็นไปได้ก็มีสิทธิที่จะกำหนดให้มีการดำเนินการวิจัยในภาคนั้น

3.2) สิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ในทางการค้าและทางอื่นๆ

3.3) สิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

3.4) สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในขบวนการวิจัยของประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

3.5) สิทธิในการได้รับการจัดให้เป็นประเทศภาคีที่สามารถเข้าถึงในลำดับแรกซึ่งผลและผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม

จากสิทธิอธิปไตยข้างต้น กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะบังคับตามสิทธิอธิปไตยได้อย่างครบถ้วนตามอนุสัญญาฯ เนื่องจากเหตุผลดังนี้คือ

กรณีสิทธิในการกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการตกลงร่วมกันนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีนโยบายที่มีความชัดเจนในเรื่องการทำข้อตกลงร่วมกันในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในลักษณะสนธิสัญญาระหว่างประเทศในกรณีที่คุณสัญญาเป็นรัฐ หรือกฎหมายที่ชัดเจนในการกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมอยู่ภายใต้การสัญญาเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในกรณีที่คุณเข้าถึงทรัพยากรเป็นเอกชน

กรณีสิทธิในการให้ความเห็นชอบล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนั้นจะพบได้ว่า กฎหมายที่มีอยู่ยังไม่สามารถบังคับใช้สิทธินี้ได้เนื่องจาก

กรณีพืช จะเห็นได้ว่าการที่การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำกับดูแล การเข้าถึงพืชทุกชนิด ยกเว้น การเข้าถึงพืชในเชิงการศึกษานั้นทำให้พืชที่ถูกนำมาใช้ในทางการ ศึกษาและไม่ได้เป็นพืชที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายประเภทที่คุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ ตามอาณาเขตและที่คุ้มครองทรัพยากรชีวภาพตามชนิดไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายฉบับใด ทำให้การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพนั้นไม่ต้องมีการขอความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้า ถึงฯ แต่อย่างใด

กรณีสัตว์ จะเห็นได้ว่าสัตว์ใด อยู่นอกอาณาเขตคุ้มครองหรือไม่ได้เป็นสัตว์ชนิดที่ กฎหมายคุ้มครองแล้วสัตว์นั้นก็ จะไม่ได้รับการคุ้มครองให้มีการขอความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าตามกฎหมายฉบับใดเลย

กรณีจุลชีพ จะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายฉบับใดที่กำกับดูแลให้มีการขอความเห็น ชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงฯ แต่อย่างใด

กรณีของสิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งประเทศเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมจัดหาให้และหากเป็นไปได้ก็ มีสิทธิที่จะกำหนดให้มีการดำเนินการวิจัยในภาคนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังไม่นโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดให้รัฐภาคีอื่นผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทำการจัดให้มีประเทศไทยมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมตามสิทธินี้ นอกจากนี้ ประเทศไทยก็ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดให้มีการมีการจัดให้นักวิจัยทรัพยากรชีวภาพ ของไทยเข้าร่วมในการวิจัย อย่างไรก็ตามเนื่องจากในกรณีหลังนี้จะเป็นการขัดสิทธิในทางแพ่ง ของเอกชนได้ ฉะนั้นกฎหมายไทยจึงต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับสิทธิทางแพ่งของเอกชนด้วย

กรณีสิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ในทางการค้าและทางอื่นๆ จะเห็นได้ว่า กฎหมายไทยที่กำหนดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงฯ ตามอนุสัญญาฯ ยังไม่เพียงพอและขาดเอกภาพเพราะขาดความชัดเจนเพราะมีเพียงมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เท่านั้นที่กำหนดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืชในทางการค้าทั้งใน

ระดับประเทศและท้องถิ่น ส่วนกรณีสัตว์และจุลชีพนั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายฉบับใดกำหนดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ทางการค้าและผลของการวิจัยจากการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพไม่ว่าจะเป็น พืช สัตว์และจุลชีพ แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นรัฐนั้น ประเทศไทยไม่สามารถที่จะใช้กฎหมายภายในกำหนดให้รัฐภาคีปฏิบัติตามได้ ประเทศไทยจึงต้องมีการกำหนดนโยบายให้มีการนำประเด็นนี้ไปประนีประนอมสนธิสัญญาระหว่างประเทศเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมด้วย

กรณีสิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศไทยยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องนี้ เนื่องจากยังไม่ปรากฏว่ามี การกำหนดนโยบายให้มีการนำเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งหมายความว่าสิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจะเกิดขึ้นต่อเมื่อได้มีการจ่ายค่าตอบแทนให้กับรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานี้ ไปยังคับใช้โดยผ่านทางสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมแต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ในกรณีที่เจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมก็เช่นกัน ยังไม่กฎหมายฉบับใดที่กำหนดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพจากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมให้กับประเทศไทย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับเงื่อนไขตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่อย่างไรก็ตาม

กรณีของสิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในขบวนการวิจัยของประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และกรณีสิทธิในการได้รับการจัดให้เป็นประเทศภาคีที่สามารถเข้าถึงในลำดับแรกซึ่งผลและผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม นั้นจะเห็นได้ว่า ไม่มีความชัดเจนในเรื่องนี้ เนื่องจากยังไม่ปรากฏว่ามี การกำหนดนโยบายให้มีการนำเรื่องสิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในขบวนการวิจัยของประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และกรณีสิทธิในการได้รับการจัดให้เป็นประเทศภาคีที่สามารถเข้าถึงในลำดับแรกซึ่งผลและผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมนี้ ไปยังคับใช้โดยผ่านทางสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมแต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ในกรณีที่เจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมก็เช่นกัน ยังไม่กฎหมายฉบับใดที่กำหนดให้จัดให้มีการจัดให้มีการนำสิทธินี้ไปใช้โดยสอดคล้องกับสิทธิในทางแพ่งของเอกชนเจ้าของเทคโนโลยีชีวภาพและผลงานการวิจัยที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมแต่อย่างไรก็ตาม

ในส่วนขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมก็ ไม่มีความพร้อมในการที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีตามอนุสัญญา เนื่องจากองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ๆ มี อยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะทำการบังคับใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมทรัพยากรพันธุกรรม ตลอดจนถึงการบังคับใช้สิทธิอธิปไตยต่างๆ ในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่ประเทศไทยมีอยู่ ตามอนุสัญญาฯ ในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมได้มีประสิทธิภาพ เพราะองค์กรที่มีอยู่ใน ปัจจุบันยังขาดเอกภาพและประสิทธิภาพในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และขาด ความสามารถในการบังคับใช้ตามสิทธิอธิปไตยของประเทศไทยในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุ กรรม

ปัญหาในการที่ประเทศไทยไม่มีความพร้อมดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะทำให้ประเทศไทย ต้องสูญเสียผลประโยชน์และเสียเปรียบรัฐภาคีอื่นที่เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ และจากปัญหา ในความไม่พร้อมของประเทศไทยทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญและหันมา เตรียมความพร้อมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ โดยการเตรียมความพร้อมใน 2 ระดับด้วยกันคือในระดับหลักการหรือกฎหมายและในระดับองค์เจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้คือ

1. การเตรียมความพร้อมในระดับหลักการหรือกฎหมาย ประเทศไทยต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1.1 เตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตามพันธกรณีในการเข้าถึงทรัพยากร พันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ

กรณีผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นรัฐ กรณีแม้ประเทศภาคีอื่นจะมีสิทธิในการ เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมก็ตาม แต่ในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในประเทศไทยนั้นรัฐภาคี อื่นนี้ก็จะต้องได้รับอนุญาตจากประเทศไทยในฐานะเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมก่อน ดังนั้นการ สร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยแต่ภาคีอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจึง หมายความว่าถึง การ กำหนดเงื่อนไขที่ไม่เป็นการขัดขวางอย่างเด็ดขาดในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของภาคีอื่น ฉะนั้นการสร้างข้อกำหนดให้ภาคีสามารถเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ในระดับเบื้องต้น และกำหนดให้ต้องมีการได้รับอนุญาตก่อนการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามกฎหมายไทยที่มีอยู่ ในปัจจุบันจึงถือได้ว่าเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตาม อนุสัญญาฯ แล้ว

กรณีผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นเอชนต่างชาติ กรณีนี้เนื่องจากเอชนต่างชาตินี้ไม่ได้มีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ จึงไม่สิทธิที่ยกสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ ขึ้นกล่าวอ้างเพื่อให้ประเทศไทยปฏิบัติตามพันธกรณีในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ ดังนั้นประเทศไทยจึงไม่มี พันธกรณีตามอนุสัญญาฯ ที่จะต้องสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของเอชนต่างชาตินี้

1.2 การแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายควบคุมการเข้าถึงฯ และคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการเข้าถึงฯ และทรัพยากรพันธุกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาฯ

1.3 การแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายควบคุมการเข้าถึงฯ ให้สามารถครอบคลุมทรัพยากรพันธุกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้สามารถคุ้มครองรูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องสามารถควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ทุกรูปแบบ ดังนี้คือ

กรณีพืช แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ที่สามารถคุ้มครองการเข้าถึงทรัพยากรพืชได้ทุกชนิดอยู่แล้วก็ตาม แต่กฎหมายฉบับนี้ก็มีข้อจำกัดในการควบคุมการเข้าถึงฯ เนื่องจากมีการกำหนดข้อยกเว้นให้การเข้าถึงฯ ในเชิงการศึกษาไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นประเทศไทยจะต้องทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้กฎหมายฉบับนี้คุ้มครองการเข้าถึงทรัพยากรพืชในทุกรูปแบบรวมถึงฯ การเข้าถึงฯ ที่มีจุดประสงค์ในเชิงการศึกษาด้วย

กรณีสัตว์ ประเทศไทยจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทั้งสองประเภท โดยการกำหนดให้กฎหมายแต่ละฉบับสามารถควบคุมการเข้าถึงฯ ได้ทุกรูปแบบตามที่อนุสัญญาฯ กำหนดซึ่งได้แก่ การได้พบ การได้เห็น การได้ข้อมูล หรือการนำทรัพยากรสัตว์ไปใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การแพทย์หรือเภสัชกรรม และการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ

กรณีจุลชีพ ประเทศไทยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 โดยขยายขอบเขตการคุ้มครองออกไปให้สามารถคุ้มครองจุลชีพทุกชนิดนอกเหนือไปจากที่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดไว้ และในขณะเดียวกันก็จะต้องกำหนดให้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวสามารถควบคุมการเข้าถึงฯ จุลชีพทุกรูปแบบด้วย

1.4 การเตรียมความพร้อมในการบังคับใช้สิทธิอธิปไตยในฐานะเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

1.4.1 การบังคับใช้สิทธิในการทำข้อตกลงร่วมกันในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

กรณีผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นรัฐ ประเทศจะต้องดำเนินการกำหนดนโยบายให้การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพภายในดินแดนของประเทศไทยโดยผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีฐานะเป็นรัฐภาคีอื่น ทำสนธิสัญญาในการเข้าถึงกับประเทศไทย

กรณีผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นเอกชน การที่ประเทศไทยมีอำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้นี้ได้ทำให้ประเทศไทยสามารถที่กำหนดให้เอกชนที่เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทำการข้อตกลงร่วมกันในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ แต่ข้อตกลงดังกล่าวนี้ก็มีฐานะเป็นสัญญาตามกฎหมายภายใน ไม่ได้เป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามอนุสัญญา

1.4.2 การบังคับใช้สิทธิในการให้ความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

กรณีพืช ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งควบคุมการเข้าถึงฯ พืชทุกชนิดให้มีการแจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงฯ ในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่นได้อยู่แล้ว ดังนั้นประเทศไทยจึงไม่ต้องดำเนินการในส่วนพืชนี้แต่อย่างใด

กรณีสัตว์ ประเทศไทยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ดังกล่าวให้มีข้อกำหนดที่กำหนดให้มีการนำหลักเกณฑ์การให้ความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงสัตว์ไปใช้ในระดับชุมชนด้วย

กรณีจุลชีพ เนื่องจากประเทศไทยยังขาดแคลนผู้มีความรู้และความชำนาญใน ด้านจุลชีพ ฉะนั้นจึงควรจะให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมายที่คุ้มครองจุลชีพที่ กำหนดขึ้นมาใหม่เป็นผู้ให้ความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าตามกฎหมายฉบับนั้นๆ

1.4.3 การบังคับใช้สิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรม

กรณีที่ 1 ผู้เข้าทรัพยากรพันธุกรรมเป็นรัฐ

สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งประเทศเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมจัดหาให้และหากเป็นไปได้ก็มีสิทธิที่จะกำหนดให้มีการดำเนินการวิจัยในภาคนั้น ประเทศไทยควรกำหนดให้มีการบังคับใช้ สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ ทรัพยากรพันธุกรรม นี้โดยผ่านสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

สิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งผล ประโยชน์ที่เกิดจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ในทางการค้าและทางอื่นๆ ดังนั้นประเทศไทย จึงสามารถใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศในการกำหนดให้ประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ดำเนินมาตรการทางกฎหมาย ทางการบริหาร และนโยบายในการแบ่งปันซึ่งผลประโยชน์จากการ ใช้ประโยชน์ในทางการพาณิชย์หรืออื่นให้กับประเทศไทยก่อนที่มีการอนุญาตให้มีการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมของภาคนั้นๆ ได้

สิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทาง ปัญญา ประเทศไทยต้องการบังคับใช้สิทธินี้ก็จะต้องใช้สิทธิผ่านสนธิสัญญาระหว่างประเทศใน การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม โดยประเทศไทยจะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้กับรัฐภาคีอื่นในการที่ จะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วย

สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในขบวนการวิจัยของ ประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อที่จะให้มีการบังคับใช้สิทธิในการจัดให้ประเทศไทยเข้ามี ส่วนร่วมอย่างประสิทธิผลในกิจกรรมการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพ แล้วประเทศควรใช้สิทธินี้ผ่าน ทางสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

สิทธิในการได้รับการจัดให้เป็นประเทศภาคีที่สามารถเข้าถึงในลำดับแรกซึ่งผลและผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ประเทศไทยควรจึงกำหนดให้มีการบังคับใช้สิทธินี้โดยผ่านสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และจะต้องบังคับใช้สิทธินี้ให้ครอบคลุมผลทุกอย่างไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม ส่วนผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพนั้นหมายถึงผลประโยชน์ทุกชนิดที่เกิดนำเทคโนโลยีชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมในทุกขั้นตอนนั้นไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าทางการศึกษาและการพาณิชย์

กรณีที่ 2 ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นเอกชน

สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมเต็มที่ในการดำเนินการและวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมจัดทำให้ และหากเป็นไปได้ก็มีสิทธิได้รับการจัดให้มีการวิจัยภายใต้รัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม ประเทศไทยจะต้องหลีกเลี่ยงปัญหาในการขัดสิทธิเอกชนในทางแพ่งนี้โดยการกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนี้เป็นไปข้อตกลงร่วมกันในรูปของสัญญาตามกฎหมายภายใน ซึ่งจะมีผลผูกคู่สัญญาคือรัฐและเอกชนให้ต้องปฏิบัติ แต่สัญญาการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนี้เป็นสัญญาที่กำหนดขึ้นมาโดยอาศัยอำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของรัฐตามอนุสัญญาฯ

สิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ประเทศไทยต้องกำหนดกฎเกณฑ์ให้เอกชนผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทำการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งได้แก่ค่าธรรมเนียมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและค่าสิทธิที่เกิดจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมนี้ไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าหรือพาณิชย์ให้แก่ประเทศเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมได้ ซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมาตามร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพก็ได้

สิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้น เพื่อให้มีการใช้สิทธินี้ได้อย่างเต็มที่ประเทศไทยควรที่จะกำหนดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพนี้ อยู่ภายใต้การตกลงร่วมกันระหว่างประเทศไทยกับเอกชนต่างชาติ

สิทธิในการได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในกิจกรรมการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพประเทศผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับประเทศไทยคือการปล่อยให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นไปตามสัญญาเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามกฎหมายภายใน และอาศัยสัญญาดังกล่าวในการต่อรองผลประโยชน์ที่ประเทศไทยควรจะได้จากสิทธินี้

สิทธิในการได้รับการจัดให้เป็นภาคีที่สามารถเข้าถึงตามลำดับก่อนหลังซึ่งผลลัพธ์และผลประโยชน์ที่ได้จากเทคโนโลยีชีวภาพ ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับประเทศไทยคือการปล่อยให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นไปตามสัญญาเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามกฎหมายภายใน และอาศัยสัญญาดังกล่าวในการต่อรองผลประโยชน์ที่ประเทศไทยควรจะได้จากสิทธินี้ และหากเป็นการใช้สิทธิโดยมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ก็ต้องปล่อยให้ปฏิบัติตามขบวนการของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้นๆ

2. การเตรียมความพร้อมในระดับองค์กรและเจ้าหน้าที่

2.1 องค์การภาครัฐเพื่อให้เกิดการบังคับใช้สิทธิอธิปไตยตามอนุสัญญาไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการกำหนดให้การเข้าถึงเป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน , สิทธิในการให้ความเห็นชอบซึ่งได้แจ้งล่วงหน้าก่อนการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และสิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมประเทศไทยจะต้องทำการพัฒนาองค์การภาครัฐโดยประเทศไทยจะต้องทำการกำหนดองค์กรกลางของรัฐขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการเข้าถึงฯ ภายในประเทศทั้งหมด

2.2 องค์กรภาคเอกชน เนื่องจากเอกชนไทยไม่ได้มีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ จึงไม่สามารถบังคับใช้สิทธิตามอนุสัญญาได้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อเอกชนสามารถที่บังคับใช้สิทธิอธิปไตยในฐานะเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ ได้ ประเทศไทยจะต้องทำการสนับสนุนให้มีการพัฒนาและเพิ่มบทบาทขององค์กรเอกชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรชีวภาพหรือมีจุดประสงค์ในการวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพที่ตนเป็นเจ้าของและอยู่ในความครอบครองของตน

2.3 การพัฒนาองค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ถูกนำมาใช้กับอนุสัญญา โดยการนำมากำหนดไว้ในอรรถบทวรรคที่ 12 และเพื่อนำสิทธิอธิปไตยนี้มาบังคับใช้ในทุกมิติและทุกระดับชนชั้นของประเทศนั้น ประเทศไทยจะต้องทำการเพิ่มบทบาทของชุมชนโดยการส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรชีวภาพหรือเป็นชุมชนท้องถิ่นที่ทรัพยากรชีวภาพนั้นมีแหล่งกำเนิดอยู่และกำหนดให้ชุมชนเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชีวภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 การดำเนินการทางกฎหมาย

จากการวิจัยและผลการวิจัยตลอดจนบทสรุปที่ได้แสดงมาข้างต้นนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 ดังนี้คือ

6.2.1.1 ในการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนี้ โดยการปรับปรุงกฎหมายในประเทศไทยจะต้องกระทำโดยระมัดระวัง โดยคำนึงถึงสถานะทางกฎหมายของผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม เนื่องจากในทางปฏิบัติและตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นผู้ที่ทำการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมไม่ได้มีแต่เพียงรัฐซึ่งมีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ยังมีเอกชนต่างชาติที่มีฐานะเพียงเป็นบุคคลตามกฎหมายภายในซึ่งไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญาฯ ด้วย การที่ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมมีฐานะทางกฎหมายที่แตกต่างกันนี้ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบในการใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการบังคับใช้สิทธิอธิปไตยของประเทศไทยที่แตกต่างกันออกไปด้วย เช่นหากผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นเอกชนแล้วประเทศไทยย่อมมีอำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของเอกชนได้อย่างเต็มที่เพราะเอกชนไม่ได้เป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศจึงไม่มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ แต่หากผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นรัฐแล้วประเทศไทยย่อมมีอำนาจในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมย่อมเป็นไปตามที่อนุสัญญาฯ กำหนดไว้ด้วย

6.2.1.2 ในการจัดทำต้นแบบข้อตกลงร่วมกันในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยซึ่งมีแนวโน้มที่ถูกนำมาใช้ในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนั้น ประเทศไทยจะต้องจัดทำต้นแบบข้อตกลงดังกล่าวให้เหมาะสมกับสถานะทางกฎหมายของคู่สัญญาและลักษณะของกฎหมายที่ผลบังคับใช้ข้อตกลงในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนั้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงลำดับชั้นของกฎหมายที่ใช้บังคับข้อตกลง และผลบังคับใช้ของสัญญาฯ ต่อคู่กรณีที่มีฐานะตามกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย เนื่องจากข้อตกลงในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนั้นจะลักษณะแตกต่างกันออกไปตามฐานะทางกฎหมายของคู่กรณีด้วย กล่าวคือ หากคู่กรณีเป็นรัฐภาคีทั้งคู่แล้วข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีสถานะทางกฎหมายเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศ แต่หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นรัฐ หรือคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นรัฐแล้วข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีสถานะทางกฎหมายเป็นสัญญาตามกฎหมายแพ่งซึ่งเป็นภายในเท่านั้น การที่ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะในทางกฎหมายแตกต่างกันแล้ว กฎหมายที่ใช้บังคับและผลบังคับใช้ของข้อตกลงต่อคู่กรณีก็ย่อมแตกต่างกันออกไปด้วยคือ สนธิสัญญาก็จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศและมีผลบังคับใช้ระหว่างรัฐกับรัฐคู่ภาคีสันธิสัญญาเท่านั้น ส่วนสัญญาการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายภายในและมีผลบังคับใช้ระหว่างคู่สัญญาที่เป็นเอกชนหรือหน่วยงานของซึ่งเป็นคู่สัญญาเท่านั้น

6.2.1.3 ในการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญาฯ นี้ ประเทศไทยจะต้องคำนึงถึงสถานะทางกฎหมายของเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมภายในดินแดนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากในทางความเป็นจริงตามกฎหมายภายในแล้วผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมไม่ได้มีเพียงแต่รัฐบาลไทยเท่านั้น แต่ยังมีเอกชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิทรัพยากรพันธุกรรมบางประเภทด้วย การที่เจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมเป็นเอกชนนี้ย่อมทำมีผลกระทบต่อปฏิบัติตามพันธกรณีในการสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อภาคีอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของเอกชน และการใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของเอกชนนั้นด้วย เพราะเอกชนไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับของพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ และในขณะเดียวกันประเทศไทยก็ไม่สามารถบังคับให้เอกชนไทยปฏิบัติตามพันธกรณีนั้นได้ เพราะจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อสิทธิของเอกชนตามกฎหมายภายในของประเทศไทยด้วย ดังนั้นหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วประเทศไทยก็ต้องปล่อยให้การควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเป็นไปตามกระบวนการในทางแพ่งตามกฎหมายภายใน

6.2.1.4 การปรับปรุงกฎหมายเพื่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมนี้ ประเทศไทยจะต้องคำนึงถึงและปฏิบัติตามสิทธิของผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยเฉพาะผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นเอกชน ที่มีอยู่ตามกฎหมายอื่นๆ ด้วย เช่น สิทธิของเอกชนในฐานะเจ้าของสิทธิในเทคโนโลยีชีวภาพตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้เนื่องจากแม้ว่าอนุสัญญาฯ จะกำหนดให้ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพให้กับประเทศไทยในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมก็ตาม แต่การถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข และจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่คุ้มครองเทคโนโลยีนั้นๆ ด้วย ประเทศไทยไม่สามารถที่ปรับปรุงกฎหมายเพื่อบังคับใช้สิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีนี้โดยขัดกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ ดังนั้นประเทศไทยจะต้องปรับปรุงกฎหมายโดยในขณะนี้โดยกำหนดให้อยู่ภายใต้หรือเป็นไปตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาด้วย เพื่อให้เกิดการนำสิทธินี้ไปปฏิบัติได้จริงและไม่ขัดต่อกฎหมายอื่น

6.2.1.5 ประเทศไทยจะต้องกำหนดกฎหมายใหม่ให้มีการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยที่เกิดจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์ในทุกๆ ด้านด้วย ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ที่ให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านในทางการแพทย์เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยไม่เพียงจะอยู่ในฐานะรัฐเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมที่จะเป็นผู้มีสิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ประเทศไทยยังอยู่ในฐานะของผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพตามอนุสัญญาฯ ด้วย ซึ่งเทคโนโลยีชีวภาพดังกล่าวได้แก่ เทคโนโลยีภูมิปัญญาชาวบ้าน หากประเทศไทยไม่กำหนดกฎหมายดังกล่าวขึ้นมาแล้วนอกจากประเทศไทยจะไม่สามารถที่จะบังคับใช้สิทธิในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้จริงเพราะเทคโนโลยีอยู่ในมือเอกชนซึ่งไม่อยู่ภายใต้บังคับของเอกชนแล้ว ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ก็จะต้องสูญเสียประโยชน์โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพให้กับประเทศอื่นที่เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมด้วย

6.2.1.6 ประเทศไทยจะต้องทำการกำหนดนโยบายในการเก็บรักษาทรัพยากรพันธุกรรม ในธนาคารพันธุกรรมในต่างประเทศ เช่น การส่งทรัพยากรพันธุกรรมไปเก็บรักษาไว้ที่สถาบันวิจัยเกษตรระหว่างประเทศ (The Consultative Group on International Agriculture Research: CGIAR) ให้มีความชัดเจน โดยการจัดให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการจัดส่งทรัพยากรพันธุกรรมไปเก็บรักษา กับศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ ในการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในการเก็บรักษาพันธุกรรม กับ CGIAR เพื่อให้ประเทศไทย

สามารถใช้และอ้างสิทธิอธิปไตยตามอนุสัญญาเหนือทรัพยากรที่จัดส่งไปเก็บรักษาได้

6.2.1.7 ประเทศไทยควรจะกำหนดให้มีหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและพันธกรณีในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญา เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานงานในการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการละเมิดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมตามอนุสัญญา ทั้งในระดับข้อพิพาทระหว่างประเทศและในระดับประเทศ ขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อเป็นการช่วยให้มีการระงับข้อพิพาทนี้เป็นไปโดยรวดเร็วและเกิดความยุติธรรมแก่ประเทศไทยและเอกชนของไทยด้วย

6.2.2 การดำเนินการทางสังคม

เพื่อให้การควบคุมการเข้าถึงฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินไปพร้อมกับการเจริญเติบโตของสังคม อันจะมีผลทำให้ประเทศไทยสามารถควบคุมการเข้าถึงฯ ได้เหมาะสมกับสถานการณ์และข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนไปตามความเจริญของสังคม ประเทศไทยจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

6.2.2.1 ส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพอย่างจริงจังโดยอาจกำหนดให้มีการนำเรื่องทรัพยากรพันธุกรรมและ ชีวภาพไปบรรจุไว้หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นวิชาบังคับของประเทศไทย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนมีความรู้และเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพของประเทศไทย ส่ง

6.2.2.2 ผลให้เกิดการตื่นตัวในการในการพัฒนาการวิธีการควบคุมการทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพซึ่งเยาวชนคิดว่ามีความสำคัญในอนาคตควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษาที่เกี่ยวข้องทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพ

6.2.2.3 สนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอกที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพเพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโครงการวิจัยหรือเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพให้มากขึ้นโดยการกำหนดให้มีการนำเสนอโครงการวิจัยทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพที่มีคุณค่า หากโครงการใดเป็นที่น่าสนใจก็ควรให้การสนับสนุนด้านการเงิน

และหากโครงการใดเป็นโครงการที่ต้องใช้งบประมาณมากกว่าที่ประเทศไทยจะรับได้ ก็ควรจะทำการเสนอโครงการต่างๆ เหล่านี้ให้กับหน่วยงานหรือเอกชนต่างชาติที่สนใจเพื่อให้เข้าร่วมโครงการ การวิจัยอันจะเป็นการช่วยสนับสนุนด้านการเงินในการวิจัยโครงการดังกล่าว การกำหนดเช่นนี้จะทำให้ประเทศไทยได้รับการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการควบคุมทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพ ที่จะเกิดขึ้นจากการควบคุมดูแลโครงการศึกษาวิจัยต่างๆ

6.2.2.4 ส่งเสริมให้เทคโนโลยีชีวภาพเป็นเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและมีการนำมาใช้กับทรัพยากรพันธุกรรมและทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก อันจะส่งผลให้ประเทศไทยเกิดความได้เปรียบต่างชาติและทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาประเทศได้ทัดเทียมประเทศอื่นได้เร็วขึ้น นอกจากนี้การกำหนดให้เทคโนโลยีชีวภาพมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยจะทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพของคนไทย ซึ่งจะทำให้เกิดความหวงแหนทรัพยากรพันธุกรรมและชีวภาพ อันจะนำมาสู่การควบคุมการเข้าถึงฯ ที่มีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

6.2.2.5 ส่งเสริมให้มีการผลิตนักชีววิทยาและนักวิชาการรุ่นใหม่เพื่อช่วยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทย และเพื่อพัฒนาบุคลากรทางด้านชีววิทยาให้มีความรู้และความสามารถได้มาตรฐานสากล โดยกำหนดโครงการผลิตนักชีววิทยาขึ้นมาแล้วทำการแจ้งไปยังโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ต้องการร่วมโครงการให้ทำการจัดส่งนักเรียนและนักศึกษาที่สนใจและมีความสามารถด้านชีววิทยาเข้ามายังโครงการเพื่อให้ทำการทดสอบความสามารถและคัดเลือกเพื่อร่วมโครงการต่อไป การกำหนดเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาการศึกษาด้านความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับพัฒนามาตรการควบคุมการเข้าถึงฯ ของประเทศไทย